



**RAUF PARFINING HAYOTI VA IJODI. SHOIR SHE'RIYATINING
O'ZIGA XOSLIGI HAQIDA AYRIM MULOHAZALAR**

Kattaqo'rg'on davlat pedagogika instituti

Filologiya va ijtimoiy fanlar fakulteti

O'zbek tili va adabiyoti yo'nalishi

23_13-guruh talabasi

Muminova Sevinch Erkin qizi

Gmail: muminovasevinch088@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada XX asr o'zbek adabiyotining yirik vakillaridan biri Rauf Parfining hayoti va ijodi qisqacha yoritiladi. Shoir she'riyatining g'oyaviy-badiiy xususiyatlari, erkinlik, vatan, inson ruhiyati va falsafiy mushohadalarga asoslangan lirikasining o'ziga xos jihatlari tahlil qilinadi. Rauf Parfi ijodining o'zbek she'riyati taraqqiyotidagi o'rnini ochib beriladi.

Kalit so'zlar: Rauf Parfi, o'zbek she'riyati, erkinlik, falsafiy lirika, ramziy obrazlar, vatan, shaxs va jamiyat.

Kirish

O'zbek adabiyoti taraqqiyotida XX asr ikkinchi yarmi shoirlari alohida o'rin egallaydi. Ushbu davrda ijod qilgan shoirlar orasida Rauf Parfi o'zining teran fikrlari, jasoratli poetik qarashlari va erkinlikka intilgan ruhi bilan ajralib turadi. U nafaqat she'r yozgan ijodkor, balki adabiy tafakkurda yangicha qarashlarni olib kirgan shoir sifatida tanilgan. Rauf Parfi she'riyati inson qalbining nozik kechinmalari, milliy ong va erkinlik g'oyalari bilan uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi.

Asosiy Qism

Rauf Parfi 1943-yilning 27-sentabrida Toshkent viloyati Yangiyo'l tumanidagi Sho'ralisoy qishlog'ida dehqon oilasida dunyoga kelgan. Uning Otasi Parfi Muhammadamin savodli, dunyoga teran boquvchi kishi bo'lib, Farg'onaning Vodil qishlog'idan sho'rolar quvg'ini tufayli Sho'ralisoyga kelib qolgan edi. Raufning onasi Salimaxonim Isabek qizi ham zavqi baland, kitob ko'rgan, mumtoz adabiyotni biladigan ayol bo'lib, u kishi ham asli farg'onalik edi. Rauf Parfi yetti yoshida Sho'ralisoydagi to'liqsiz o'rta maktabga boradi va u yerda 1956-yilgacha o'qiydi. So'ngra u qo'shni qishloqdagi o'rta maktabga o'tib, tahsilni 1958-yilgacha davom ettiradi. Sakkizinchi sinfni tugatgach, Rauf o'qishni Yangiyo'l shahridagi kechki maktabga o'tkazib, mehnat faoliyatini boshlaydi. U Yangiyo'l tuman gazetasida musahhih bo'lib ishlaydi. 1960-1965-yillarda Toshkent davlat universitetining filologiya fakultetida



tahsil oladi. Rauf Parfi 1966-1967-yillarda Yangiyo'lda chiqadigan „Kolxoz haqiqati” gazetasida muxbir, 1967-yildan Toshkentga kelib, Respublika Kino qo'mitasida, G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyotida, „Oydin” gazetasida muharrir, 1987-1989-yillarda O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasida adabiy maslahatchi, 1989- 1997-yillarda uyushma targ'ibot markazida katta muharrir, 1997-1999-yillarda „Jahon adabiyoti” jurnalida bo'lim mudiri vazifalarida ishladi. Garchi ilk she'rlari 50-yillarning ikkinchi yarmida yuzaga kelgan bo'lsada, Rauf Parfi 60-yillarning o'rtalaridagina shoir sifatida elga tanildi. 1964-yilning kuzida Rauf Parfining „Laylo” she'ri dunyoga keladi. Shundan so'ng Rauf Parfining „Karvon yo'li” (1968), „Aks-sado” (1970), „Tasvir” (1973), „Xotirot” (1975), „Ko'zlar” (1977), „Qaytish” (1978), „Sabr daraxti” (1986), „Sukunat” (1989) kabi o'nlab sara she'riy to'plamlari bosilib chiqdi. Shoir tinimsiz mehnat qilishda davom etadi va o'zida bir-biridan mazmundor, go'zal she'rlarni mujassamlashtiruvchi „Ona Turkiston” (1992), „Turkiston ruhi” (1993), „Tavba” (2000), „So'nggi” kitoblari chop etiladi. Rauf Parfi tarjimon sifatida Bayronning „Manfred”, Nozim Hikmatning „Inson manzaralari”, Karlo Koladzening „Dengiz xayoli”, Mahmud Xodiyning „Ozodlik lavhalari”, A. Dyumaning „Uch sarboz” kabi asarlarini o'z ona tiliga o'girdi. Rauf Parfi 2005-yilning 28-mart kuni yurak xastaligidan vafot etadi.

Rauf Parfi adabiy jarayonda doimo mustaqil fikr yuritishi, mavjud qoliplarga bo'ysunmasligi bilan ajralib turgan. Rauf Parfi she'riyati o'zining falsafiy chuqurligi, ramziy obrazlarga boyligi bilan e'tiborni tortadi. Uning she'rlarida shaxs va jamiyat munosabatlari, inson erkinligi, vijdon, adolat masalalari yetakchi o'rin tutadi. Shoir ijodida so'z oddiy tasvir vositasi emas, balki ma'naviy qarshilik va ruhiy izlanish quroliga aylanadi. Rauf Parfi she'riyatida erkinlik g'oyasi markaziy o'rinda turadi. U erkinlikni nafaqat siyosiy tushuncha, balki insonning ichki holati sifatida talqin etadi. Shoir uchun vatan tushunchasi ham muqaddas bo'lib, u milliy ong, tarix va kelajak mas'uliyati bilan bog'lab yoritiladi. Parfi she'rlarida vatan dardi inson dardi bilan uyg'unlashib ketadi.

Shoir ijodida ramz va timsollar muhim ahamiyatga ega. Qush, yo'l, tun, quyosh kabi obrazlar orqali u inson hayotining murakkabligini, zamon muammolarini ifodalaydi. Rauf Parfi she'rlari ko'pincha falsafiy savollar bilan yakunlanadi, bu esa o'quvchini mushohadaga chorlaydi. Rauf Parfi she'riyatining tili sodda, ammo mazmunan teran. U ortiqcha bezaklardan qochib, so'zning ichki kuchiga tayanadi. Erkin she'r shaklidan keng foydalangan shoir, poetik ohang va ritmni mazmun bilan uyg'unlashtira olgan. Rauf Parfi o'zbek she'riyatida erkin fikr va mustaqil badiiy tafakkurning yorqin



namunasini yaratdi. Uning ijodi keyingi avlod shoirlari uchun ilhom manbai bo'ldi. Shoirning asarlari bugungi kunda ham o'z dolzarbligini yo'qotmagan.

1-Jadval: Rauf Parfi she'riyatining asosiy xususiyatlari

Yo'nalish	Tavsif
Asosiy mavzular	Erkinlik, vatan, inson, vijdon
Janr	Lirik she'r, falsafiy lirika
Badiiy vositalar	Ramz, timsol, metafora
Uslub	Erkin she'r, sodda va teran til
G'oya	Shaxs erkinligi va ma'naviy uyg'onish

Rauf Parfi o'zbek adabiyotida betakror ijodkor sifatida tanilgan. Uning she'riyati inson qalbi, milliy ong va erkinlik g'oyalarini chuqur aks ettiradi. Shoirning badiiy qarashlari, jasoratli fikrlari va falsafiy mushohadalari o'zbek she'riyatining rivojiga katta hissa qo'shdi. Rauf Parfi ijodi bugungi o'quvchi uchun ham ma'naviy tarbiya va tafakkur manbai bo'lib xizmat qiladi.

Rauf Parfi she'riyati mazmun va shakl jihatidan o'zbek adabiyotida alohida hodisa sifatida baholanadi. Uning asarlarida badiiy tafakkur, falsafiy mushohada va ijtimoiy ruh uyg'unlashgan holda namoyon bo'ladi. Shoir she'rlarida ochiqcha shiorbozlikdan ko'ra ramziy ifoda, ichki qarshilik va ruhiy iztirob yetakchilik qiladi. Rauf Parfi ijodida erkinlik mavzusi markaziy o'rinni egallaydi. Bu erkinlik tashqi siyosiy tushunchadan ko'ra, inson ruhining ozodligi sifatida talqin qilinadi. Shoir ko'pincha insonning ichki qulligi, qo'rquv va sukut bilan kurashini tasvirlaydi. Shoirning mashhur misralaridan birida shunday fikr ilgari suriladi:

*Men erkinlikni so'radim zamondan,
Zamon esa sukut bilan javob berdi...*

Bu misralarda erkinlikka intilish va zamonning loqaydligi o'rtasidagi ziddiyat ifodalangan. Shoir jamiyatdagi adolatsizlikni bevosita tanqid qilmaydi, balki ramziy sukut orqali muammoni chuqurroq ochib beradi. Bu hol Parfi she'riyatining muhim jihatlaridan biridir. Rauf Parfi she'rlarida inson ko'pincha yolg'iz, iztirob chekayotgan, o'zini anglashga intilayotgan shaxs sifatida tasvirlanadi. Shoir inson qalbini jamiyat bosimi ostida qolgan holatda ko'rsatadi.

*Men yolg'izman - so'zlarim bilan,
So'zlarim ham mendan yiroq...*

Bu satrlarda shoir inson va so'z o'rtasidagi uzilish holatini ko'rsatadi. So'z - ijodkor uchun eng yaqin qurol bo'lsa-da, ayrim davrlarda u ham o'jiz bo'lib qoladi. Bu misol Parfi lirikasidagi ichki drammatizmni yaqqol ochib beradi.



Rauf Parfi uchun vatan faqat geografik hudud emas, balki tarix, xotira va mas'uliyat timsolidir. Shoir vatan haqida balandparvoz shiorlar bilan emas, balki dard va iztirob orqali yozadi.

Vatan — bu yurakda bitmas jarohat,

Uni sevgan odam sukutda kuyadi.

Bu misralarda vatan sevgisi ichki og'riq sifatida berilgan. Shoir vatanparvarlikni tashqi da'vat emas, balki ma'naviy mas'uliyat deb tushunadi. Bu yondashuv Rauf Parfini ko'plab zamondosh shoirlardan ajratib turadi. Rauf Parfi she'riyatida ramziy obrazlar keng qo'llaniladi. Qush, tun, yo'l, shamol kabi obrazlar shoirda oddiy tasvir emas, balki falsafiy ma'noga ega.

Qush obrazi:

Qush uchdi — osmon torlik qildi,

Qanotlar osmonni sig'dira olmadi.

Bu yerda qush — erkinlik timsoli, osmon esa cheklangan muhit sifatida talqin qilinadi. Shoir shu obraz orqali jamiyat va shaxs o'rtasidagi ziddiyatni ifodalaydi. Rauf Parfi she'riy tilni yangicha talqin qilgan shoirlardan biridir. U qofiyaga qat'iy bog'lanib qolmaydi, erkin she'r shaklida fikrni ravon va ta'sirchan ifodalaydi. Shoir uchun mazmun shakldan ustun turadi. Uning ko'plab she'rlarida satrlar qisqa, lekin mazmunan og'ir:

Bir so'z aytaman -

Asr larzaga keladi.

Bu misol shoirning so'zga bo'lgan mas'uliyatini, so'z qudratiga bo'lgan ishonchini ko'rsatadi. Bugungi kunda Rauf Parfi she'riyati o'z dolzarbligini saqlab qolmoqda. Chunki undagi erkinlik, adolat, inson qadr-qimmati haqidagi fikrlar har qanday davr uchun muhimdir. Shoir ijodi yosh avlodni mustaqil fikrlashga, haqiqatni izlashga undaydi.

Rauf Parfi she'riyati o'zbek adabiyotida teran falsafiy mazmuni va ichki ruhiy keskinligi bilan alohida ajralib turadi. Shoir ijodida inson va jamiyat munosabatlari markaziy o'rin egallab, shaxs erkinligi, vijdon va ma'naviy mas'uliyat masalalari yetakchi g'oya sifatida talqin etiladi. Rauf Parfi she'rlarida tashqi voqelikdan ko'ra insonning ichki kechinmalari, ruhiy iztiroblari va sukut orqali aytilgan haqiqatlar ko'proq tasvirlanadi. U jamiyatdagi adolatsizlik va bosimni ochiq shiorlar bilan emas, balki ramziy obrazlar orqali ifodalaydi. Shoirning badiiy tafakkuri ko'pincha erkin she'r shaklida namoyon bo'lib, bu usul unga fikrni erkin va tabiiy ifodalash imkonini bergan. Rauf Parfi uchun so'z oddiy ifoda vositasi emas, balki ma'naviy kurash qurolidir. Uning she'riy tilida ortiqcha bezaklardan qochish, mazmunni qisqa, ammo teran satrlar orqali yetkazish ustuvor ahamiyat kasb etadi. Vatan, erkinlik, inson qadr-qimmati kabi mavzular shoir ijodida balandparvozliksiz,



ichki dard va mas'uliyat bilan yoritiladi. Shu jihatdan Rauf Parfi she'riyati o'quvchini befarq qoldirmaydi, balki mushohada va o'zini anglashga chorlaydi.

Xulosa

Rauf Parfi o'zbek she'riyatida mustaqil fikrlovchi, jasoratli va falsafiy ruhdagi ijodkor sifatida muhim o'rin egallaydi. Uning asarlarida inson erkinligi, vijdon va ma'naviy poklik g'oyalari chuqur badiiy talqin etilgan. Shoir ramziy obrazlar va erkin she'r orqali zamon muammolarini nozik va ta'sirchan tarzda ifodalashga erishgan. Rauf Parfi ijodi bugungi kunda ham o'z ahamiyatini yo'qotmagan bo'lib, yosh avlodni mustaqil fikrlashga, haqiqat va adolatni izlashga undaydi. Rauf Parfi she'riyati inson ruhiyati, erkinlik va vijdon masalalarini chuqur yoritgani bilan ahamiyatlidir. Shoir badiiy so'z orqali jamiyat muammolarini ramziy va falsafiy tarzda ifodalab, o'zbek adabiyotida o'ziga xos ijodiy maktab yaratdi. Uning asarlari bugungi o'quvchi uchun ham ma'naviy va estetik qadriyat bo'lib qolmoqda. Rauf Parfi ijodi o'zbek she'riyatining ma'naviy va estetik taraqqiyotida muhim bosqichni tashkil etadi. Shoir o'z asarlari orqali insonning ichki erkinligi, vijdoni va ma'naviy mas'uliyatini asosiy badiiy mezon sifatida ilgari surdi. Uning she'rlarida jamiyat va shaxs o'rtasidagi murakkab munosabatlar chuqur falsafiy mushohada asosida yoritilgan bo'lib, bu hol Parfi ijodining dolzarbligini ta'minlaydi. Shoir ramziy obrazlar va erkin she'r shakli orqali zamon muammolarini ochib berishga muvaffaq bo'lgan. Rauf Parfi ijodi bugungi kunda ham o'z o'quvchisini o'ylashga, haqiqatni anglashga va ma'naviy uyg'onishga chorlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Parfi R. Saylanma. -Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi nashriyot,1999. 320 b.
2. Karimov N. XX asr o'zbek adabiyoti. -Toshkent: O'qituvchi, 2010. 400 b.
3. Qo'shjonov M. Hozirgi o'zbek she'riyati. -Toshkent: Fan, 2005. 280 b.
4. Yo'ldoshev Q. She'riyat va tafakkur. - Toshkent: Akademnashr, 2012. 250 b.
5. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. Rauf Parfi maqolasi. - Toshkent, 2004.